

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 2323/2021
02.12.2021. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић, Данијеле Николић, Катарине Манојловић Андрић и Гордане Џакула, чланова већа, у парници тужилаца АА и ВВ обоје из ..., чији је пуномоћник Јелена Павловић адвокат из ..., против тужене „Raiffiesen Bank“ АД Београд, са седиштем у ..., чији је пуномоћник Драгана Поповић адвокат из ..., ради утврђења ништавости, одлучујући о ревизији тужилаца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 8060/19 од 21.01.2021. године, у седници већа одржаној дана 02.12.2021. године, донео је

РЕШЕЊЕ

ДОЗВОЉАВА СЕ одлучивање о посебној ревизији тужилаца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 8060/19 од 21.01.2021. године, става првог изреке.

УКИДАЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Београду Гж 8060/19 од 21.01.2021. године у првом ставу изреке и пресуда Вишег суда у Београду П 1389/15 од 12.02.2019. године у трећем, четвртном, петом и шестом ставу изреке, и у том делу предмет **ВРАЋА** првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Београду П 1389/15 од 12.02.2019. године, ставом првим изреке, одбијен је приговор литиспенденције. Ставом другим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев и утврђено да су апсолутно ништави члан 5. став 5. уговора о кредиту бр. ..., закљученог дана 11.09.2006. године између тужилаца и тужене, који гласи: „да пре пуштања кредита у течај плате банци провизију у износу од 1,5 процената од износа одобреног кредита на име накнаде за обраду кредитног захтева, одобрење и администрирање кредита“, и члана 5. став 7. истог уговора који гласи: „да банци у остављеном року плати све евентуалне курсне разлике настале у току отплате кредита, у свему у складу са обрачуном који му достави банка“. Ставом трећим изреке, одбијен је тужбени захтев тужилаца у делу којим су тражили да се утврди да је члан 2. са поднасловом: „камата“, став први означеног уговора о кредиту ништав у делу који гласи: „обрачун камате је исказан у СНФ“, као и у делу који гласи: „корисници кредита плаћају камату кроз месечне ануитете отплате кредита у динарској противвредности по продајном курсу банке за девизе, важећем на дан уплате“. Ставом четвртим изреке, одбијен је тужбени захтев тужилаца у делу којим су тражили да се утврди апсолутна ништавост члана 3. став 1. тачка 2. означеног уговора о кредиту у делу који гласи: „износ појединачних аунитета изражен је у СНФ“. Ставом петим изреке, одбијен је

тужбени захтев тужилаца у делу којим су тражили да се утврди апсолутна ништавост члана 5. став 1. тачка 6. означеног уговора о кредиту, који гласи: „да у случају превремене отплате кредита плати банци једнократну накнаду у износу од 2% од износа кредита који се превремено отплаћује“. Ставом шестим изреке, одбијен је тужбени захтев тужилаца у делу којим су тражили да се утврди апсолутна ништавост члана 7. означеног уговора о кредиту, који гласи: „корисници кредита сва дуговања измирују у динарској противвредности CHF по продајном курсу банке за девизе важећем на дан уплате“. Ставом седмим изреке, одбијен је тужбени захтев тужилаца у делу којим су тражили да се утврди апсолутна ништавост члана 12. став 1. уговора о кредиту, у делу који гласи: „из било ког разлога не плате један аунитет, односно повреде било коју уговорну одредбу, или је очигледно да корисници кредита неће испунити своје уговорне обавезе“. Ставом осмим изреке, није дозвољено преиначење тужбе којим је тражено да се утврди ништавост одредбе члана 5. став 1. тачке 3. и 4. означеног уговора о кредиту, које гласе: „да пре пуштања кредита у течај плати банци фиксну провизију у износу од 30 евра у динарској противвредности на име накнаде за обраду кредитног захтева код Националне корпорације“, и: „да пре пуштања кредита у течај банци плати провизију у износу од 3,2% од износа одобреног кредита на име премије осигурања код Националне корпорације“. Ставом деветим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 8060/19 од 21.01.2021. године, ставом првим изреке, одбијена је као неоснована жалба тужилаца и потврђена пресуда Вишег суда у Београду П 1389/15 од 12.02.2019. године у трећем, четвртном, петом и шестом ставу изреке. Ставом другим изреке, укинута је пресуда Вишег суда у Београду П 1389/15 од 12.02.2019. године у другом, седмом и деветом ставу изреке и предмет у наведеном делу враћен првостепеном суду на поновно суђење.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, става првог изреке, тужиоци су на основу члана 404. ЗПП благовремено изјавили ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права (посебна ревизија).

Тужени је поднео одговор на ревизију.

Одлучујући о дозвољености посебне ревизије, у складу са чланом 404. став 2. ЗПП, Врховни касациони суд је имајући у виду садржину тражене правне заштите и правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења овог суда од 02.04.2019. године закључио да је посебна ревизија тужилаца дозвољена у циљу уједначавања судске праксе.

С`тога је, применом члана 404. ЗПП, одлучено као у првом ставу изреке.

Одлучујући о изјављеној ревизији, на основу члана 408. ЗПП, Врховни касациони суд је нашао да је ревизија тужилаца основана.

Побијаним делом правноснажно је одбијен тужбени захтев којим су тужиоци тражили утврђење ништавости појединих одредби уговора о стамбеном кредиту, индексирањем динарског дуга применом курса валуте швајцарски франак, из разлога што су током отплате кредита наступиле околности које су утицале на повећан раст курса стране валуте.

По оцени ревизијског суда, одлуке нижестепених судова у одбијајућем делу засноване су на погрешној примени материјалног права.

Уговор о кредиту је именовани уговор, одређен чланом 1065. Закона о облигационим односима којим је прописано да се тим уговором банка обавезује да кориснику кредита стави на располагање одређени износ новчаних средстава, на одређено или неодређено време, за неку намену или без утврђене намене, а корисник се обавезује да банци плаћа уговорену камату и да добијени износ новца врати у време и на начин како је утврђено уговором. Према члану 1066. тог закона, уговор о кредиту мора бити закључен у писменој форми и мора да садржи износ, као и услове давања, коришћења и враћања кредита. Овај уговор најчешће се закључује као формуларни, тако што његов текст унапред припреми банка - давалац кредита и понуди га кориснику по принципу: „узми или остави“.

Управо зато постоји нарочита обавеза банке да у поступку преговарања и закључења уговора о кредиту претходно упозна и упозори корисника о свим ризицима и економским последицама које ће преузети закључењем уговора. Таква обавеза банке заснива се на основним начелима облигационог права предвиђених Законом о облигационим односима: савесности и поштења (члан 12), забране злоупотребе права (члан 13), забране стварања и искоришћавања монополског положаја (члан 14), једнаке вредности узајамних давања (члан 15) и забране проузроковања штете (члан 16). На поштено поступање и потпуно информисање давалац кредита обавезан је и по одредбама члана 3. став 1. тачка 2. члана 1, члана 17. став 1. и 2. и члана 18. Закона о заштити потрошача („Службени гласник Републике Србије“ број 79/05), важећег у време када су странке закључиле уговор о кредиту. Због тога се правна ваљаност уговора о кредиту, односно његових појединих одредби мора ценити у складу са свим наведеним законским одредбама. Непоштовање истих одредби може довести до апсолутне ништавости уговора у целини или његових појединих одредби, у складу са члановима 103. и 105. Закона о облигационим односима.

Када се уговор о кредиту закључује на дужи временски рок (у овом случају од 240 месеци) могућ је настанак различитих околности и догађаја са непосредним утицајем на повећање или смањење куповне моћи новца, односно валуте у којој је уговорена отплата кредита. У том случају може доћи до нарушавања економског интереса даваоца, али и корисника кредита. Зато давалац кредита, као економски јача уговорна страна, оправдано настоји да очува и оствари очекивани профит од пласираних средстава. У том циљу банка - давалац кредита у предложеном тексту уговора о кредиту уноси посебну одредбу о валутној клаузули, као механизму заштите од могућих економских појава које могу довести до смањења вредности валуте уговора. Уговарање валутне клаузуле је правно допуштено и има свој основ у члану 15. Закона о облигационим односима и члану 34. став 8. Закона о девизном пословању („Службени гласник Републике Србије“ број 62/06 ... 30/18), односно одредби члана 395. Закона о облигационим односима. Основна функција уговарања валутне клаузуле је очување еквивалентности узајамних давања, због чега она није и не може бити правни основ богаћења даваоца кредита, стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност плаћеног динарског износа кредитних средстава. Зато валутна клаузула може уживати судску заштиту само у случају када се њеном применом обезбеђује очување еквивалентности узајамних давања даваоца и корисника кредита.

Сагласном вољом уговорних страна се, осим валутне клаузуле, може конституисати и клаузула којом ће се преузети валутни ризик банке према њеном повериоцу превалити на корисника кредита. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка - давалац кредита на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути и преузела обавезу да примљени износ врати у тој валути. Банка је овлашћена да тако прибављена девизна средства понуди домаћим правним и физичким лицима и у динарској противвредности, у ком случају се трансфер девизног износа у динарски дуг врши по важећем средњем курсу те валуте на дан закључења уговора о кредиту, уз обавезу враћања примљеног у динарима - валути плаћања обрачунатој по средњем курсу исте стране валуте. Тада се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може правно ваљано превалити на корисника кредита. Услов за то је постојање писменог обавештења којим је корисник кредита пре закључења уговора, на њему разумљив начин упознат са свим економско-финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Ово писмено обавештење мора да садржи и упозорење кориснику кредита на могући раст курса швајцарског франка, који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети, и о томе упознати корисника кредита пре закључења уговора.

Тужиоци су током поступка истицали разлоге ништавости појединих одредби уговора које у себи садрже валутну клаузулу, односно клаузулу о индексацији њиховог кредита одобреног у динарима за валуту швајцарски франак, управо из изнетих разлога. Те околности првостепени суд није узео у обзир када је оценио да оспорене уговорне одредбе нису ништаве а другостепени суд је, иако је одбио жалбу тужиоца, у образложењу своје пресуде дао упутства нижестепеном суду да у поновном поступку утврди чињенице у вези са применом курса валуте швајцарски франак у односу на валуте евро и динар, предвидљивошћу те појаве од стране тужене - даваоца кредита и испуњења њене обавезе да тужиоце - кориснике кредита приликом закључења уговора упозна са могућим растом курса те валуте и његовим последицама по њихову обавезу.

Правну ваљаност члана 5. став 1. тачка 6. предметног уговора, којим су тужиоци обавезани да у случају превремене отплате кредита плате банци једнократну накнаду у износу од 2% од износа кредита који се превремено отплаћује, нижестепени судови нису ценили у односу на члан 1068. став 2. и 3. Закона о облигационим односима, на шта се основано указује ревизијом. Том одредбом је прописана обавеза корисника кредита који враћа кредит пре рока одређеног за враћање да даваоце кредита накнади штету, али само уколико ју је давалац кредита претрпео.

Како због погрешне примене материјалног права чињенично стање у овом спору није потпуно и правилно утврђено, нижестепене пресуде су морале бити укинуте у побијаном делу и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће и о наведеном делу тужбеног захтева донети нову одлуку, имајући у виду примедбе изнете у образложењу овог решења, али и то да уговор о кредиту производи правно дејство и након утврђења ништавости клаузуле о индексацији дуга применом курса швајцарски франак, јер ће се у том случају уговор извршити конверзијом, уз очување једнаких узајамних давања.

Са свега наведеног, на основу члана 416. став 2. ЗПП, одлучено је као у другом ставу изреке.

**Председник већа - судија
Бранислав Босиљковић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић